



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Alfonsi Virvesii Canarien. Episcopi, Philippicæ
disputationes uiginti aduersus Lutherana dogmata, per
Philippum Melanchthonem defensa**

Virués, Alfonso de

Coloniae, 1542

VD16 V 1588

De poenitentia & absolutione. Phil. IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33625

nostra monitio, qui cæteros cum verbis tum exemplis olim
 veræ atq; catholicæ pietatis admonere consueuistis. Vnde e-
 nim tanta pietas, tanta probitas, tanta religio, quanta ex Ger-
 mania, priusquam Lutherus illam fascinaret, multis a susce-
 pta Christi fide sæculis prodierat: Nunc vero: At præstat
 verbum nullum addere, quando decreui quos causa vinco,
 superare modestia: Apostolicis duntaxat verbis disputatio-
 nem claudamus. Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, cu-
 stodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.
 De cætero fratres quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica,
 quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; diligenda, quæ-
 cunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc co-
 gitate, & Deus pacis erit vobiscum.

Philippica IX. De pœnitentia & absolutione.



Is quæ hæctenus de iustificatione diximus, maxi-
 me connexa sunt omnia, quæ de pœnitentia &
 absolutione differuntur, idcirco quanuis articu-
 lis vndecimo & duodecimo confessionis vestræ
 Germani tradantur, mihi visum est hic de pœnitentia dispu-
 tare, alioquin multa eorum quæ modo diximus, essent nobis
 denuo repetenda. Hac de re vestra confessio ita sententiam
 explicat, vt nostram damnet: etsi Christo placet, hereticorum
 sententijs annumeret. Damnatis Anabaptistas, qui negāt se-
 mel iustificatos posse amittere spiritum sanctum. Damnatis
 Nouatianos, qui nolebāt absoluere lapsos post baptisma re-
 deuntes ad pœnitentiam. Post hos subiicitis eos qui non do-

Luthera-
 norū sen-
 tentia de
 pœnitētia.

cent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem & opera. Si qui sunt, qui a remissione peccatorum fidem excludant, tanquam non necessariam aut inefficacem, merito reijciuntur a vobis: nullos tamen credo haecenus ita desipuisse, sed doctores vestri, ut ingenue dicam, in hoc & alijs huiusmodi vobis imponunt, falsa dogmata ex vera theologorum doctrina confingentes, quo nos vobis reddant suspectos & inuisos, & ipsi habeant aduersus quos insurrexisse videantur, dum in fictas opiniones maximo conatu, uti somniantes in propria simulachra inuehuntur, & fingentes sibi monstra quae vincant, meras ymbras ducunt in triumphum. Fuerunt haecenus nostri fateor propensiores in charitatem & charitatis opera commendanda, quam in fidem. Sed hoc non eo fiebat, quod ignorarent fidem ante omnia necessariam esse sine qua impossibile est placere deo, sed quod viderent adesse tempora de quibus Christus ait futurum, ut iniquitate superabundante multorum charitas refrigeret. Id quod experimenta non pauca docent, totus enim mundus iniquitatibus abundat, a quo charitas propemodum exulauit. Quamobrem hoc opus, hic labor est, huc totis viribus adnitendum, ac velis remisque (quod aiunt) incumbendum, ut homines ab iniquitatibus arceantur: studeant charitati. Fidem enim, quatenus vulgus eam intelligit, & assequi potest, omnes sese credunt habere, quicumque sunt Christo per baptismum initiati. Priuatas theologorum subtilitates de fide non intelligunt, tantum abest, ut & Lutheri hyperboles,

Hebr. 11

Matth. 24

Fulgens
ales qualis
est.

les, & paradoxa queant animo comprehendere. Siquidem, quod Cicero verissime dicit, alia est illa, cum veritas ipsa limatur, in disputatione subtilitas, alia cū ad opinionem communem omnis accommodatur oratio: In qua etsi nihil debeat erroris inesse, veritatem tamen oportet vulgaris intelligentiæ captui adaptari. Quare de fide differentibus non est opus Lutheranas aut Philippicas admiscere hyperboles, que vix in disputationibus explicantur, sed ex ipsa vulgari sententia genus quoddam infidelitatis, quod hodie fidelibus maxime nocet, exprobrare. Horum vtrumque facillimum est, quando videmus fidem semel in baptismo susceptam non amitti, nisi aut incredulitate, aut hæresi: remitti tamen, & velut extingui, si charitas desit. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Et si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Fidei ergo virtus & energia cum sit charitas, quia fides per dilectionem operatur, certissimum est, eatenus fidem in nobis augeri quatenus charitatis operibus excitatur & accenditur. Ex his colligitur nostrorum doctrinam non modo piam, verum & vtilem hæcenus fuisse. Non de ijs loquor, qui superstitionas preculas aut inanes peregrinationes maximo venditant, & pro eis regnum coelorum, modo pecuniola intersit, confidentissime pollicentur, pseudologi, cauponatores, non theologi doctores. Sed de ijs, qui cum Paulo excellentiorem charitatis viam nobis demonstrant, beneficentiæ & communicatio-

Iacobi 2

1. Cor. 13

1. Cor. 13

Hebr. 13
Lutherani
dogma
quale.

Philippus
pe poeni-
tentia.

Primū Lu-
theri do-

nis nos admonent, talibus enim hostijs promeretur Deus. At vestrorum doctrina, vt impia non sit, certe utilis esse non potest, quia maxime sibi vulgus per eam de nomine Christiano blanditur, cum audit, poenitentiae vim sitam esse in fide, qua sola peccatorum remissionem consequantur: modo firmissime credant, prolata duntaxat absolutione, etiam si caetera omnia neglexerint, se consequutos: Et hac doctrina vsque adeo insolescit Philippus, vt dicat se & caeteros, qui Lutherū sunt sequuti, beneficium absolutionis & potestatem clauium ita illustrasse & ornasse, vt multae afflictae conscientiae ex doctrina eorum consolationem acceperint: postquam audierunt, inquit, mandatum Dei esse: imo propriam Euangelij vocem, vt absolutioni credamus, & certo statuamus, nobis gratis donari remissionem peccatorum propter Christum, & sentiamus vere nos hac fide recōciliari Deo. Et addit: Hac sententia multas pias mentes erexit, & initio commendationem maximam apud omnes bonos viros attulit Luthero, cum ostendit certam & firmam consolationem conscientijs, quia ante a tota vis absolutionis erat oppressa doctrinis operum, cum de fide & gratuita remissione nihil docerent sophistae, & monachi: Liceat mihi, viri Germani, vestra omnium & eius obsecro pace id respondere Philippo, quod veteri prouerbio vulgo iactatur: Oportet mendacem esse memorem. Nam vt hic non fuerit studio mentitus, quod facile credam, certe memoria lapsus est, in commemorando primam Lutheri doctrinam, de poenitentia: Primam dixi, quia varie hac de re, sicut & de caeteris, quas

no
qu
bu
tri
do
niti
tum
ad
qu
coe
tifi
da
mi
ap
res
ecc
ver
cos
cor
tia
mi
his
cia
du
re
nee
ne

nouo dogmate conuulsit, loquutus est aliquoties: Primo nã-
 que non fidei, sed charitati pœnitentiæ summam vimq; tri-
 buerat, theologorum contritiones explodebat, irridebat at-
 tritiones, timores damnabat, nec a terroribus istis, quos mo-
 do incutit, sed a dilectione existimabat inchoãdam esse pœ-
 nitentiam: Hæc constant, tum ex conclusionibus quas
 tunc temporis, cum a Germanis theologis vrgeretur, misit
 ad Leonem pontificem maximum, tum ex lucubrationibus
 quibus mox, non proponendo iam vt prius, sed asserendo
 cepit ea contente defendere. Damnata vero ab eodem pon-
 tifice, & sunt a Luthero, non modo non mutata, aut com-
 moda quapiam expositione lenita, verum nouis aucta blasphemis
 procacius defensa. Nunc vestra confessio & Philippi
 apologia contritionem & timorem, tametsi mutato in terro-
 res nomine, exigat ad pœnitentiam, theologos & comunẽ
 ecclesiæ doctrinam in hoc etiam si nolit sequuta, charitatem
 vero ab ea prorsus excludit. Reijcitis enim, & inter hæreticos
 annumeratis eos, qui docent remissionem peccatorum
 contingere propter nostram dilectionẽ, aut crasse nimis obli-
 ti, aut impie damnantes, quod Christus ait: Lucae VII. Di-
 missa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Sed de
 his hactenus satis superque diximus. Reliquum est, quæ spe-
 cialius de pœnitentia cõtinet vestra confessio, in mediũ pro-
 ducere. Nõ satis est vobis confessionem simpliciter profer-
 re, verum & doctrinã additis de partibus pœnitentiæ, quasi
 necessarium sit, vt qua de re, nec firmam quidem & commu-
 nem omnibus opinionem sapientes sunt assequuti, de eadẽ

Pœniten-
tia necessa-
ria multa
requirit q̄
non sunt
ipsius pœ-
nitentiæ
partes.

vulgus fidem habeat explicatam, quam conceptis verbis profiteatur. Pœnitentiam omnes catholici credunt, de partibus eius non perinde conveniunt, q̄ multa sint ad pœnitentiam necessaria, quæ tamen non sunt ipsius pœnitentiæ partes. Sicut multa sunt ad politicam iustitiam necessaria, quæ iustitiæ partes non sunt. Quam ob rem, sicut satis est vulgo vitare libidinem, & absq̄ eo quod eius omnes partes & species intelligat distincte, aut possit enunciare diserte: ita satis est ei, si sacramenta suscipiat a Christo, vt symbola essent gratiæ instituta, absq̄ eo quod distincte intelligat vniuscuiusq̄ sacramenti diffinitiones & partes. Quando enim agricolæ & opilionum vulgus hoc assequetur? An omnes hos & id genus alios ab æternæ vitæ iure secludemus, quia non valêt Lutheranæ fidei argutias, & sacramentorum partes, de quibus inter eruditos minime convenit, intelligere? Cæterum vt necessario ista (quod nunq̄ concesserim) in vestra confessione sint posita, dispiciamus, an vere, confessionis verba sic habet: Constat aut pœnitentia proprie his duabus partibus, altera est contritio, scilicet terroris incussi conscientiæ agnito peccato: altera est fides quæ concipitur ex Evangelio seu absolute, & credit, propter Christum remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Istam pœnitentiæ vestre consolationem Philippus auget in apologia, præscindens (vt dicit) a contritione illas otiosas & infinitas disputatiões: quādo ex dilectione Dei, quādo ex timore pœnæ doleamus. Sed dicimus, inquit, contritionē esse veros terrores conscientiæ, quæ Deū sentit irasci peccato, & dolet, se peccasse. Quam vellem,

Vulgus nō
condēnan-
dus si ar-
gurias fi-
dei Luthe-
ranæ non
sallet.

Contritio
quid est se-
cundū Phi-
lippum.

vellem, vt Philippus istos veros terrores, quibus serio conscientia (sic enim illos exponit) dolere consuevit, a falsis mihi distingueret, quibus ioco dolere possit: vt, sublatis disputationibus nostris otiosis de duplici cōtritionis origine, aliquid lucidius ipse, quod nulla indigeret quæstione, pro nostris disputationibus substitueret. Nobis vera contritio verus timor est, qui iure dicitur filialis, etiam si non sit vsquequaque perfectus, cum animus nollet Deum offendisse, quē se tamē offendisse recolit. Nam tristitiam ita diffinit Augustinus: vt sit animi commotio de ijs rebus, quæ nobis nolentibus accidunt: idcirco qualis fuerit res ipsa, propter quam tristitia afficimur aut timore, talis erit timor noster & tristitia, siue vera siue falsa. Hoc discriminē nō potest dignosci per affectus ipsos quatenus sunt qualitates animum immutantes, quoniā hoc modo æque vera est vna tristitia, sicut alia, etiam si non sint æquales: sed dignoscitur ipsa radice perturbationis, quam appellamus obiectum: ita vt tristitia quæ oritur ex vero malo, vera tristitia sit, quæ vero ex malo apparenti, dicatur apparens aut falsa tristitia, tamen si quandiu obiectum animo apprehenditur vt malum, æque vere contristat & in cœrore afficit animum, vt si vero malo esset commotus. Ita, quod ad ipsas affectiones attinet, nulla tristitia non est vera tristitia, atque adeo nullus dolor, nullus terror non est verus: nec vnquam anima non serio dolet, quandiu quoquomodo dolet. Idem iudicandum est de timore: vtriusq; enim affectus radix & obiectum est malum, sed tristitiæ, re aut recordatione præsens, timoris vero, re aut opinione saltem futurum.

Tri-

Augustin.
Contritio
catholica
quid sit.

Differētia
inter tristitia
riam verā
& falsam
quō dignoscitur

Tristitia ergo si sit de peccato præterito, quod quisq̄ nollet
 admisisse, vera tristitia est dicenda: quoniam de vero malo
 adeoq̄ digno quod mœrore animum afficiat, oritur: si ve-
 ro ita sit de futuræ pœnæ, cuius reus iam tenetur animus, cōfi-
 deratione, vt secluso reatu nihil alioqui moraretur ipsa pec-
 cata, non vera tristitia est, aut saltem non est vera pœnitentia,
 quando non illum pœnitet, offendisse Deum, sed sei-
 psum reatus incōmodo læsisse: Et hæc pœnitentia atque tri-
 stitia est quæ proprie ex timore seruili oritur: seruorum est
 enim, non dominorum suorum offensiones, sed proprias ti-
 mere pœnas. Philippus hæc omnia velut otiosas disputatio-
 nes floccipendens, tantum exigit a nobis veros terrores, quibus
 anima serio doleat, quos tamē terrores qui possit a falsis
 discernere sine his disputationibus, non video. Et sunt, qui
 specie duntaxat verborum commoti, re vero minime intel-
 lecta, nec animaduersa quidem, pecudum instar sequantur
 voces, quæ ipsis etiam a quibus excogitate sunt, nihil nisi clas-
 sicū celeuma significant. Nos vero verbis prætermisissis, rem
 persequamur. His veris terroribus præcipit Philippus succe-
 dere fidem, qua conscientia terroribus contrita ad consola-
 tionem erigatur. Et hæc dicit esse doctrinam, qua illustravit
 & ornauit beneficium absolutionis & potestatem clauium,
 & quæ multas pias mentes erexit, & initio commendationē
 maximam apud omnes bonos viros attulit Lutheri. Quid
 Lutherus initio sui dogmatis de pœnitentiā docuerit, attigie-
 mus modo, quod valde diuersum fuit ab hac doctrina, qua
 piæ mentes erectæ, maximam cepisse cōsolationem, iactantur:

tur. Cæterum consolari conscientias facillimum esset etiã no-
bis, nisi esset pax quædam & consolatio animæ perniciosa, quæ
concipitur erroris persuasionem semel suscepta, de qua Hieremias. Hierem. 6
Curabant (ait dominus) contritionem filiæ popu-
li cum ignominia, dicentes pax pax, & non erat pax. Vera
conscientiæ pax & securitas, & si non possit esse sine fide, nõ
tamẽ possidetur per solã fidem, nisi adsit charitas, per quam
operatur. Gloria honor & pax omni operãti bonum. Nam Rom. 1
quæ, per Deum, pax poterit esse animæ, quæ ita credit se per
verbum Dei a peccatis præteritis absolui: vt tamen futura
non habeat in animo vitare. Dicetis, (scio) hoc esse impossi-
bile: Imo nihil frequentius vulgo vestratium. Ita enim sibi
persuaserunt, nihil opus esse ad perfectam veniẽ cõsequutio-
nem, nisi vt firmissime credant se absolutos, cum audiunt
absolutionem, quæ innititur Euangelio. Rursum dicetis, istã
fidem perseverationem in peccatis minime ferre: quia cum
præcesserint veri terrores, serio dolet se peccasse, quod est im-
possibile ei, quia adhuc peccare decrevit. At cum veros ter-
rores exigatis, tacite fatemini esse falsos, quibus posset animã
decipi: qui poterit ergo nosse pœnitens veros se habere ter-
rores, & serio dolere: vt fide succedente pacationẽ & securi-
tatem accipiat, præsertim cum hos terrores ita depingãt Lu-
therus & Philippus, vt dicant non illos posse animam susti-
nere, quin rueret in desperationem, nisi sustentaretur verbo
Dei. Atque hinc colligunt discrimen inter pœnitentiam Pe-
tri & Iudæ, quorum vtrunq; volunt habuisse veros terro-
res. Sed alter, hoc est, Petrus, erectus est verbo Dei, alter ve-

Discrimẽ
inter pœni-
tẽtiam Iu-
dæ & Petri
secundum
Lutherũ &
Philippũ.

Y ro de

ro desperavit: quia veri terrores sustineri non possunt sine verbo Dei. Cum ergo tales describantur a vestris doctoribus veri terrores, sine quibus mens non erigitur fide, quosque partem faciunt veræ poenitentiae, quis poterit scire se veros habuisse terrores, aut unde dignoscet illos a falsis, ne illudatur? Dicent hos terrores concipi verbo Dei, cum per illud arguuntur peccata. Audio, sed interim nullam video notam discriminis, qua possim veros terrores distinguere a falsis, nisi præter hoc quod Iudas, quos dicitur habuisse veros terrores non videtur concepisse verbo Dei. Idem verbum Dei audiunt, qui vere conuertuntur, & quos falso poenitet, nec omnes qui verbi comminationes audiunt, dolent: quod peccauerint, sed quod æternæ mortis reos sese fieri peccando vident. Et sentiunt quidem vehementes atque terribiles animi cruciatus, qui tamen non huc animum inducunt, ut doleat, quod ipse tam iniquus fuerit, sed quod Deus tam æquus sit, aut quod ipsi iudicant, sæuerus: Fac huiusmodi hominem quod genus multi sunt, vrgentibus hisce animi terroribus, audita Philippi doctrina, misericordiae fiducia erigi, leuamen absolutionis quærere, ita tamen ut sibi (quando nihil ab eo nisi fides exigitur) persuaserit, cum primum absoluentis verba audierit, & absolui se etiam non confesum crediderit, absolutum esse, hoc est, poenas illas, quas timuerat, euasisse: etenim talem quærebat misericordiam, quale de sua miseria iudicium habuerat, existimans se miserum, non quod peccauerat, sed quod ultionis se fecerat reum, & ideo eius concepit securitatem ex absolutione, cuius præ-

præceperat metum in comminatione. Dicetis ne hūc hominem veros habuisse terrores, serio doluisse, veram adhibuisse absoluteioni fidem, postremo veram pacem & securitatē animi consequutum? Quod si dixeritis, vt dicturos vos esse reor, nihil eorum, quæ huiuscemodi homines aut agunt, aut patiuntur, vera esse: superest nobis integra quæstio, vt quo veram animi securitatem possidere valeamus, ostendatis nobis modum, quo possimus dignoscere veros terrores, & cæteros affectus, a falsis discernere, quandoquidem vtrique concipiuntur externa verbi Dei perceptione. Eadem est nobis quæstio de fide, quoniam si quancunque probatis, et sufficere dicitis in poenitentia, ad peccatorum remissionem obtinendam, quid iudicabimus de ijs, qui ita credunt se a præteritis peccatis absolui, vt a futuris tamen abstinere nolint, imo qui fiducia ista, quam de remissionis facilitate, simul atque absoluentis verbo crediderint, conceperunt: proniores fiunt ad flagitia. Dicetis ne hanc fidem illis sufficere ad iustitiam & absoluteionem a peccatis, qua fide, quod ad certitudinem attinet ita firmissime credunt absoluteioni, vt nulli firmius? Quod si responderitis, haud quancunque sufficere fidem, sed viuīdam quādam ac minime otiosam, qualē etiam ante charitatem doctores vestri cōminiscuntur, vt potest quæ sine charitate iustificat, quā obsecro securitatē concipiēt illi, qui post conscientiaē terrores, quos misericordiaē fiducia atque fides excipit, absoluti, nihilo minus experiuntur sese affectibus impugnari, interdum & expugnari, quā antea? Etenim perpauci sunt in quibus tanta fiat repente mutatio, vt per

eam possint cognoscere præterita sibi peccata dimissa: Vnde ergo cæteri tam multi scient se habuisse fidem illam veram & efficacem, quæ opus est, & sufficit absolutioni? Quid quod terrores isti, quos oportet præcedere fidem tam graues, vt nequeat illos anima sustinere, quin desperet, & caliginis barathro obruatur, nemo est vnquam nec in vobis expertus, nec Lutherus quidem ipse nec Philippus: Quid igitur opus est magnificis verbis fumos offundere, in re, quam maxime oportet esse perspicuam? Cum itaque tantas tamque difficiles habeat doctrina vestra quæstiones, in quibus hæreret, ac cespitare possit conscientia, & scrupulis inextricabilibus implicari, quam consolationem potest pijs mentibus afferre? Obijciatis mihi fortassis experimentum, quod plurimorum conscientiarum videntur erectæ ad Lutheri doctrinam, qua (vt Philippus ait) illustrauit & ornauit beneficium absolutionis. Obsecro bone vir, qui potest misellus homuncio Dei beneficium ornare & illustrare? Quis nisi prorsus impius & impudens sibi audeat arrogare, aut hominum cuiquam tribuere ista, quæ vos Lutheranis tribuitis adinuentis? At vitabit scio Philippus (quæ est eius ad omnia dexteritas) hanc inuidiam dicens, non esse illustrare & ornare quicquam ipsi rei contulisse virtutis, aut addidisse decoris, sed sapientiarum Lutheranae splendorem, quo facilius hæc possent intelligi, admouisse. De verbis nihil moror, neque nunc volo quid significant ea, neque quam modesta sint, discutere: quibus post tot ecclesiarum concilia, post tot orthodoxos patres, post tot pontificum decreta, quasi cornicum oculi cõtinguntur.

tur. Tantum per cōmunem salutem de qua differimus vos
 contestor, & admoneo, viri Germani: vt animaduertatis
 quantas & quales potius tenebras offundat pijs mentibus
 dogma Lutheri, modo non perfunctorie, vt vulgo periculo-
 sissime fit, sed pressius ac diligentius excutiantur. Nam vt ad
 experimenta reuertar, facile mihi erit, multis aliorum. atq; cer-
 tioribus experimentis refellere. Deprehendi, cum essem in
 Germania, omnes ferme qui Luthero credunt, nihil aliud in-
 telligere de verbis eius, quam fidem illam vulgarem, qua sese
 Christianos existimant, sufficere eis ad iustitiam, & peccato-
 rum remissionem, modo firmissime credant: sese quales qua-
 les fuerint, mox vt absolutionis verba proferuntur, ab vni-
 uersis peccatis absolutos euadere: Quem vulgi errorem, nisi
 communis esset, & quasi populariter receptus, nunq̄ Eras-
 mus vir doctus & probus, sed Lutheranis dogmatibus non
 perinde infensus atq; furori, in colloquijs, quæ vulgo scripsit,
 irrisione peracuta dānaret. Porro huic persuasioni cum ad-
 iuncta sit alia, qua Lutherus docet, non esse opus, peccata sa-
 cerdotibus confiteri, mirum ni maximam ex vtraq; consola-
 tionem conceperit vulgus: cuius semper fuit, iugum Christi
 detrectare, & veram cordis mortificationem exhorrescere.
 Nam apud eos, qui in vobis sunt doctiores & cordatiores, ni-
 hil aliud fecit Lutheri doctrina, quam vt vtrinq; perplexi &
 ancipites, nec illi, nec nobis credant. Equidem animaduertūt
 nostrorum mores, & sacrificulorum (quod negandum non
 est) quosdam abusus, ex quibus, occasione accepta, Lutherus
 catholicam doctrinam vehementer sit infectatus, & omni-

bus propter quorundam crimina negociū exhibuerit. Rur-
sus vident vestrorum mores nostris (vt modeste loquar) ni-
hilo meliores: quibus adiungunt, quam varie, quam perple-
xe sua dogmata prodat Lutherus, quam frigide probet, quā
multa magnificis verbis polliceatur: quam nulla solidis argu-
mentationibus præstet, qui fit, vt ita nobis aduersentur exte-
rius, vt tamen interius Luthero minus quam nobis credant.
Nihil inexpertum loquor, multis congressibus, varijs collo-
quijs explorata mihi sunt, quæ scribo. Sed interim, ne istorū
claudicationem probare videar, identidem mihi repetendū
est: non debere, sacras & pias ecclesiæ doctrinas ac leges, pro-
pter iniquitatem eorum qui abutuntur illis, in ius vocari, aut
quoquo modo contemni. Haud ergo, vt ad Philippi verba
reuertar, apud bonos & sapientes viros noua doctrina com-
mendationem attulit Luthero. Sed apud ineptas muliercu-
las, apud rudis & vulgaris ingenij homines, animales, non
percipientes, quæ sunt spiritus Dei, quos peccare iuuat, con-
fiteri pudet, emendari tædet, & aduersus hæc omnia vnico
se clipeo protexerunt, Lutherana fide, qua in medijs sibi fa-
cinoribus blandiuntur: quippe quod credunt (quid ni cum
sit facillimum) audito verbo absolutionis, & a se peccatis o-
mnibus absolui recepto, hac sola fide iustificari. Hi sunt, qui-
bus Lutheri doctrina probatur: quod illorum libidini tam
indecore seruiat, vt non sit veritus, primam sententiam, quo
vulgi cederet affectibus, identidem, quod superius osten-
sum est, mutare. Hactenus de vestra confessione, Germani,
& Philippica defensione: nunc quibus eam fundamentis
con,

1. Cor. 2

Funda-
menta Phi-
lippica in
cōfessione.

confirmet audiamus. Primo, quam vocamus sacramentalem
 confessionem reijcit, tanquam poenitentiae minime necessa-
 riam, tametsi quandam speciem eius permittit arbitrio sacer-
 dotum, quo facilius possint doceri rudes. Hanc doctrinam,
 qua vetustissimam ecclesiae consuetudinem (vt nihil aliud
 addam) conuellit, nulla firmat authoritate: tantum irridet
 nostros theologos, qui vestrae confessioni obiecerunt caput
 cuius initium. Omnis vtriusque sexus quod habetur. Tit.
 de poeni. & remiss. libro quinto dec. de quo iudicat sicut de
 caeteris humanis constitutionibus, quod non sint cultus ad
 iustificationem necessarij. Probat vero iudicium, ne temere
 pronunciasse videatur, per Panormitanum & alios iuris-
 consultos, qui modo sunt illi eruditi, cum alias sint Lu-
 thero ac Lutheranis omnibus prorsus graculi ad fides.
 Attamen si probatio nostrorum per commune totius ec-
 clesiae decretum visa est vobis imbecilla, qualis erit Philippi
 probatio per Panormitanum & Canonistas, qui tantam
 humana iura profitentur: diuinum aut ignorant omnino,
 aut perfunctorie, dum taxat, attingunt. Hoccine est ornasse
 beneficium absolutionis, & potestatem clauium illustrasse,
 in re quae tota pendet ab archanis literis Panormitani testi-
 monium afferre? Nos vero potestatem clauium nec illu-
 strare, nec ornare, pollicemur: qualis tamen & quanta sit
 haec potestas, in lucem ex sacris literis dare conabimur, ni-
 hil nouum afferentes, sed quod patres orthodoxi tradide-
 runt, & ecclesia sequuta est, comprobantes. Quanta sit haec
 potestas attingemus inferius, cum fuerit de ecclesia differen-
 dum:

Qualis sit
clauium
potestas.
Math. 16

Iohan. 20

Sacerdos
potest ab-
soluere sed
non dam-
nare.

dum: qualis sit, declarant Christi verba cum dicit Petro: Tibi dabo clauis regni coelorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in coelis. Generalius vero omnibus simul apostolis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Vterque locus præ se fert, potestatem hanc, de qua loquimur, esse iudicalem: aut, quod elegantius expressit Maximus, esse iudicandi potestatem, Ad iudices enim expectat, reum aut absoluere, aut damnare, quod scriptura propria phrasi dixit soluere, & ligare, remittere, & retinere. Remittuntur peccata, cum peccator absoluitur, retinentur cum ei non conferatur absolutio, non enim ut remittere est absoluere, ita retinere est damnare. Potest sacerdos autoritate clauium absoluere reum a peccatis: damnare non potest, nisi quatenus absoluteone iudicat indignum: idcirco non dixit Christus apostolis: Quos absolueritis erunt absoluti, quos dānaueritis damnati, sed loco absoluteonis posita est remissio, quæ idem facit: pro damnatione vero posita est retentio, quæ non est damnatio, sed iudicium, quo peccator pronuntiatur indignus absoluteone: Hunc sensum verba Christi, ut dixi, simplicissime accepta faciunt, neque quisquam est illi hæcenus refragatus, Quam ob rem nulla coactione aut humano commento, sed simplici ac perspicua collectione ex verbis Christi deducitur, necessariam esse confessionem poenitentiae, sicut causæ cognitio necessaria est iudici, ad absoluendum aut damnandum reum. Nec propterea quod nomen confessionis, ut nunc accipimus,

non

non est expressum in Euangelio, est negandū, confessionem esse iure diuino necessariam: quando nulla sermonis consuetudo habet, nec intelligentiæ ordo exigit, vt cui commissum fuerit, sententiam in causa ferre: eidem causæ cognitio aperioribus verbis committatur. Etenim satis est si princeps magistratui dicat: Esto iudex huius vel illius causæ, aut penes te sit potestas in alterutram huius causę partem pronunciandi, absq; eo quod superstitiose præcipiat, audiri reos adhiberi testes: interrogari, examinari, & cætera fieri, q̄ iudicialis processus, vt vocant, requirit, Nam cuius principis potestate de totius rei summa sententiam est prolaturus, eiusdem auctoritate faciet omnia illa, etiam si præcepta non fuerint, sine quibus legitime pronunciare non potest. Et vt iuribus vtamur aduersus iurisconsultos, præter hoc quod nihil diximus, cui communis animi conceptio, modo libera sit, non assentiatur, nihil est in iure compertius quam cui maiora committuntur, eidem & minora, quæ cõmissis inseruiant, esse mandata. Est iuris regula hoc expresse continens in digestis: & Paulus antiquorum omnium celeberrimus iurisconsultus, notat in prima lege tituli de officio eius cui mandata est iurisdictio. Negat nihilominus Philippus, potestatem qua sacerdos absoluit esse iudicalem, qui tamē improbat, quod ipsa verborum facies ostendat. Non hic habet Panormitanum & Canonistas illos doctissimos quibus iuuari possit. At quod testimonijs & auctoritate nequit aliorum, sua ratiocinatione confirmat. Quia non est, inquit, nisi potestas alieni beneficij: Ego vt sum parum latinus, vix intelligo quid sibi velit, potestas

Z alieni

alieni beneficij. Quicquid tamen sit, unde probat? Nusquam est sed ut donemus ei esse verum, quid tum postea? num statim sequitur, quod non sit iudicandi potestas? Imo omnis potestas iudicandi, & secernendi iustos ab iniustis ab altero accepta est potestas alieni beneficij, nempe principis, cuius vices in iudicando geruntur, qui princeps, & per eum qui principis fungitur officio, non illis modo, qui absoluuntur, est beneficium, verum toti reipublice in qua æquis legibus & legitimis magistratibus indignos secernit a dignis, iustos ab iniustis. Haud ergo etiã si alieni beneficij potestas dicatur absoluendi facultas, consequens est, ut non sit iudicialis, præsertim cum non remittendi tantum peccata verum & retinendi vim habeat, quod non est solummodo beneficium conferentis, sed & seuerissime indignatis fungi potestate. Intellexerunt hæc & prodiderunt literis sanctissimi iuxta atq; doctissimi proceres ecclesie, ne quis causetur neothericorum hoc esse cõmentum. Nam diuus Maximus, perinde maximus atq; vetustus, catholice pietatis antistes, ut cæteros prætermittam, quos nostri citarunt, ita exponit Christi verba illa: Tibi dabo claves regni cœlorum, &c. Ne quos nos fratres, de creditis Petro clauibus regni, more nostrarum clauium cogitatio terrena permoueat. Claves enim cœli lingua est Petri, quia singulorum merita censendo apostolus, unicuiq; regnum cœlorum aut claudit aut aperit. Non est ergo clavis ista mortalis artificis aptata manu, sed data a Christo potestas est iudicandi: Denique ait eis: Quorum remiseritis peccata remissa erunt, & quorum detinueritis detenta erunt. Non igitur recetiorum

Sanctus
Maximus
de potestate
clauium.

commentum, sed cum antiquorum patrum tum ecclesie totius sententia est, potestatem clauium esse iudicandi facultate. Ex quo perspicuum sit, quo iure necessaria est absolutio salutis, eodem iure, nempe diuino, necessariam esse confessionem absolutioni, Siquidem peccatoris causae iudicandae necessario cognitio est, quando nullis alijs agendum est testibus, nisi singulorum conscientijs. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum et inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die cum iudicabit Deus occulta hominum, &c. Illic sufficiet cogitationis accusatio aut defensio, vbi is erit iudex cui perspecta est hominis cogitatio, nempe Christus, hic aut opus est etiam verbis, sine quibus non potest (quod Maximus clauibus tribuit) homo hominis merita censere. Neminem existimo vsq; adeo proteruum, aut impudentem fore, qui ambigere audeat, vter melius intellexerit verba Christi diuus Maximus, an Panormitanus, etiam si Philippus illi accedat, cum ille iuris humani, hic diuini fuerit professor, & interpret, nempe theologus & theologorum omnium aetate, sapientia, pietate, tantum non maximus: Alioquin dicant mihi obsecro, Canonistae illi eruditi, quorum auctoritate fretus Philippus, negat confessionem esse iure diuino necessariam, ante confessionem institutam a pontificibus illis, quos primo volunt eam induxisse. Vnde Petrus censere potuit singulorum merita, vt ait Maximus, si non erant illi prius quoquomodo nota. Quod si dixerint illum apostolum, potuisse arcania hominum non facta modo, verum & cogitata cognoscere: hoc certe vt aliquando da-

tum sit apostolis, generatim solius est Dei, quod sibi potissimum in sacris literis consuevit sumere. Sed omittere apostolos, neque enim cum illis extincta est hæc censendi singulorum merita & iudicandi potestas, quando non tam illorum, quam totius est ecclesiæ. Vnde rogo sacerdos ante confessionem institutam a pontificibus, aut nunc sine confessione sumere potest censuræ rationem atque delectus, quo ex peccatoribus quibusdam aperiat, quibusdam claudat regna coelorum: hoc est, quosdam absoluat, quosdam vero sine absolutione prætereat: vtruncque est enim illi a Christo commissum, cum dicit: Quorum remiseritis peccata, remittentur: & quorum retinueritis, retenta erunt. Qui potest scire sacerdos duobus sibi peccatoribus propositis, vtri illorum sit absolutio conferenda, vtri neganda, nisi vtriusque conscientias fuerit diligenter per confessionem perscrutatus? Dicitis mihi fortasse, non hic agi de confessionis utilitate, quam vestrorum multi fatentur, sed an fuerit a Christo præcepta, quod etsi asseramus, statim, vt præceptum ex sacris literis proferatur, exigitis. At qui nos (ne præcepti vox offendiculo sit inueniendæ veritati) non tantum vtilem esse monstrauius, verum & necessariam absolutioni, quæ est præcipua potestas clauium, idque eiusdem potestatis naturam per sacras literas perscrutati, eruius in lucem: Quis autem vel mediocriter in illis versatus nescit esse quædam, quæ se scripturarum verba legentibus simplici apprehensione non afferunt, eadem tamen penitus indagata in eisdem scripturis retrusa inueniuntur: nec possunt simplici testimonio literali, vt vocant, probari: ea

tamen

tamen facile est in eisdem literis ostendere, modo contentio-
nis affectum ad scripturarum intelligentiam, aut dogmatis
alicuius affectationem non asseras. Huius theorematis exem-
pla prætermitto, tum quod multa sint ab alijs producta, qui
hoc idem, vel docendi vel redarguendi hæreticos gratia: &
nunc demum aduersus Lutherum confirmauerunt: tum quod
sapiens scribens nolim simplicibus, qui mordicus verba
sectantur, offendiculum in fide præbere. Scitis enim quales
tragædias & quam ingens negocium exhibuerint cuidã pri-
mi nominis theologo hæ voces: Hoc non habetur expresse:
illud aperte scriptura nõ dicit: illud iterum aut tertio duntaxat
inuenies, & id genus aliã, quæ minus essent intolerabiles, si
de hisce rebus quas nunc perscrutamur, & non de totius fi-
dei nostræ summa, essent prolata. Sed de quacunque re sus-
cepta sit cõtrouersia, hoc certe nullam habet, quod bifariam
possit per scripturam sacram finiri, aut testimonium produ-
cendo quod formaliter (vt dici solet) & expresse alterutram
partem contineat, aut ex contentis necessaria collectione de-
ducendo (quod dicitur virtualis continentia) id quod modo
de confessione fecimus: Hæc negare haud Christianæ sapi-
entiæ est, sed Iudaicæ superstitionis. Quod si dubitetur, vtro
sit potius assentiendum, contento ne formaliter, an ex contẽ-
tis legitima collectione deducto: mihi superuacanea videtur
huiuscemodi quæstio: Ea est enim sanctarum scripturarum
constantia, veritas, conuenientia, vt non sibi magis illa duo,
quam veritati veritas aduersari queant. Vtcunq; tamen cõ-
ferantur, hoc citra difficultatẽ est in cõfessio, quod omnibus

illis quæ necessaria deductione colliguntur est firmissime as-
 sentiendum, nec possunt nisi impie dubitari, quandiu aper-
 tius testimonium aduersus ea non profertur. Hæc cum ita
 sint, ego vicissim a vobis & Philippo requiro testimonium
 de scripturis, quo valeatis improbare, quod nos ex eisdem ra-
 tiocinâdo probauimus, & multis alijs locis est a doctoribus
 confirmatum. Si non literalibus & expressis, certe talibus,
 quales vos nunquam aduersus confessionem produxistis.
 Nam quod Christus sine cōfessione quibusdam peccata re-
 misit, non magis facit aduersus confessionem, quam aduer-
 sus baptisma, quod nonnullos saluos fecerit sine baptismo.
 Rem ergo vtilem vt vestrorum plurimi fatentur, necessariam, vt
 nostri probant, quorum argumentationes grauioribus non
 refellit, diuturna consuetudine & totius ecclesiæ cōsensu fir-
 matam, temere proculdubio (ne quid acerbius dicam) abstuli-
 stis, aut mutastis, sola canonistarum quorundam autorita-
 te, qui vt citat Philippus, dicunt non esse iure diuino neces-
 sariam. Iam quod Philippus addit, impossibile esse omnia
 peccata confiteri, propter illud ex propheta: Delicta quis
 intelligit? Nihil obstat ecclesiæ decreto, quod omnia pecca-
 ta quotannis confiteri, quod alias necessarium erat absol-
 uendis (vt probauimus) præcipit: ea videlicet quæ pos-
 sunt mente recollit: possunt vero etiam ab obliuiosissimo
 quoque quæ satis sunt, ad hoc vt (quod præcipit sapiens)
 pastor pecoris sui vultum diligenter agnoscat, & ita dignum
 aut indignum iudicet absolutione. Cæterum qui præcepti
 huius occasione anxiam singulorum operum, verborum,
 cogita-

Psal. 18
 Peccata
 quo annis
 confiteri
 nō obstat
 ecclesiæ de-
 creto.

Prou. 27

cogitationum, locorum, temporum, vicissitudinum, innumera-
 bilium denique circumstantiarum, in quibus perscrutan-
 dis, computandis, recensendis, & velut fabulis enarrandis, con-
 scientiæ cruciantur, interdum & refricatione memoriæ no-
 uo vulnere sauciantur, inuexerunt: etiam si sint ex nostris,
 mihi non possunt probari. Quinimo maxime ab illorū sen-
 tentia discedo, qui pusillorum & imbecillium conscientias
 huiusmodi sarcinis onerare, non veretur: quibus tum publi-
 ce tum priuatim pro mea virili populum Christianum sem-
 per leuauī. Theologi vero illi, qui confutationem Augustæ
 conscripserunt, cum dicunt necessariam esse integram con-
 fessionem, non intelligunt omnium peccatorum, etiam illo-
 rum quæ memoriæ non succurrunt enumerationem. Sed
 integra confessio illis & omnibus catholicis recte cogitantibus
 est, in qua pœnitens nullū peccatum saltē mortale data
 opera aut crassa nimis negligentia vel potius neglectu p̄ter-
 misit. Quia impiū est, ut ait August. dimidiam a Deo expe-
 ctare veniā: Hęc viris sapiētibus ac liberis de cōfessione quā
 reiecit Philippus sufficient: Nam cæteris qd sufficiet. Nunc
 ad pœnitentię partes, quas vos descripsistis & Philippus cō-
 firmat accedamus. De cōtritione quam veros terrores & se-
 rios dolores Philippus appellat, nulla ut ex verbis eius appa-
 ret, fuit cōtrouersia inter illum & nostros theologos. Fidem
 esse pœnitentię partem nostri negauerunt. Quod idipsum
 tam adominandum visum est Philippo, ut querulus & in-
 dignans Cæsaris pietatem aduersus nos inuidiosis verbis
 imploret. Quid hic Carole Cæsar inuictissime, faciamus.

Augustin.

Philippi
queremo-
nia ad Cæ-
sarem.

Hęc

Hæc est propria Euangelij vox, quod fide consequamur remissionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnant isti scriptores confutationis. Nos igitur nullo modo assentiri confutationi possumus: Non possumus saluberrimam vocem Euangelij & plenam consolationis damnare. Quid est aliud, negare quod fide consequamur remissionem peccatorum, quam contumelia afficere sanguinem & mortem Christi? Rogamus igitur te Carole Cæsar inuictissime, vt nos de hac re maxima, quæ præcipuum Euangelij locum, quæ veram Christi cognitionem, quæ verum cultum Dei continet, patienter ac diligenter audias, & cognoscas. Comperiet enim omnes boni viri nos in hac re præcipue docuisse vera, pia, salubria, & necessaria vniuersæ ecclesiæ Christi. Comperient ex scriptis nostrorum plurimum lucis accessisse, Euangelio, & multos perniciosos errores emendatos esse, quibus antea obruta fuit doctrina de poenitentia per scholasticorum & canonistarum opiniones. Hæc Philippus in primo paragrafo: sed hoc exordio non contentus, quasi parum inuidiæ nobis, parum sibi gloriæ comparasset, addit in secundo: Omnes boni viri, omnium ac theologici ordinis etiam, haud dubie fatentur ante Lutheri scripta cõfusissimam fuisse doctrinam poenitentiae, &c. Poenitentiae doctrinam. (Videte Germani, quam facile veritati cedamus) per se quidem, vt a Christo & eius apostolis est tradita lucidam & apertam, non negamus confusam fuisse hæctenus, & aliquot inuolutam scrupulis per quosdã, quibus aut zelus Dei, sed non secundum scientiã, aut gloriæ affectus imposuit, qñ nul
la im

la imbecillitatis humanæ habita ratione, de alienis cruciatibus ingenium ostentare voluerunt, a physicis qualitatibus ad animi affectiones & opera calculationes transferentes, & imponentes pusillorum conscientijs onera grauiâ, quæ tamē ipsi nec digito quidem attingere valuerūt: Sed quod has tenebras Lutherus discussit, & pro eis lucem inuexerit veritatis, hoc negamus. Tum quod veritas nunq̄ ecclesiæ Christi defuit, quam & ante Lutherum natum multi boni viri literis & verbis professi sunt, & operibus executi, tum quod Lutheri doctrina de pœnitentiâ, vt superius demonstraui-
 mus, confusissima est, & illa, quam in sophistis & canonistis damnat, obscurior. Nec Philippus est in hac re dilucidior, q̄ præter cæteras inconstantias, quos modo eruditionis commendatione citauerat canonistas aduersus theologos, nunc cum eis vt pœnitentiæ euersores & contaminatores condemnat. Et quanq̄ de partibus pœnitentiæ varie licuit hæctenus opinari sapientibus, qui tamen nunq̄ ab ea confessionē excluderunt, quapropter ego nihil grauate cessissem Luthero, ponenti fidem esse pœnitentiæ partem: tamen vt appareat nostros theologos id iure nō admisisse, paucis Philippo respondendum duxi. Cogor aut̄ in eo desiderare rursus, quod superius illi deesse monstraui, nempe rei, siue rer̄ de quibus cum aduersario disputat, tranquillam considerationem, & lucidā suppositionem in primis rhetori necessariam, dialectico vero nō magis p̄termittendam, q̄ ipsa dialectica. Non de fidei necessitate nostris aduersus Philippum suscepta erat controversia, non querebatur, an fide nobis dimittantur peccata,

Vanitas
 querelæ
 Philippi.

a non

non ambigebatur, fidem esse vocem Evangelicam consolationis & salutis plenam. Hoc tantum vertebatur in quaestione, an fides sit pars poenitentiae, quod nullum Evangelium dicit, nihil ad salutem, nihil ad consolationem refert. Nam non est idem, aliquid esse necessarium virtuti, & esse partem virtutis. Prudentia necessaria est, ad habendam fortitudinem, non tamen est pars fortitudinis. Fides similiter necessaria est ad charitatem, non tamen est pars charitatis. Eadem est ratio in sacramentis quibus quaedam sunt necessaria, quae tamen non sunt illorum partes, ut sacerdotium necessarium est ad Eucharistiam, cum non sit pars eius, voluntas consecrandi, necessaria est ad sacramentum, cuius non est pars. Ad eundem modum nostri non negant fidem necessariam esse ad poenitentiam, quod eis tragicis ac plane odiosis verbis obijcit Philippus, negant tamen partem esse poenitentiae. Et quamquam Philippus nunc ostendet, nunc despiciat, & exosa videatur habere dialecticam, haud verebor illi ignorantiam eius exprobrare. Unde enim valet consequentia ista, qua millies ita colligitur: Fides necessaria est ad poenitentiam. Sine fide non remittuntur peccata, fides ergo est poenitentiae pars. Aut unde valet ea qua in theologos nostros inuehitur: Theologi negauerunt fidem esse poenitentiae partem: negant igitur fidem esse necessariam ad peccatorum remissionem, negant propriam Evangelij vocem, quae peccatorum remissionem fidei pollicetur. Non equidem plus valet prior collectio, quam si dicas: cognitio est necessaria ad diligendum, est igitur pars dilectionis: Posterior vero, haud plus valet, quam si dixeris: Theologi negant, fidem

*Differētia
inter esse
necessariū
virtutis, et
esse partē
virtutis.*

dem esse partem beatitudinis, negāt ergo fidem esse necessa-
 riam ad beatitudinem, negant propriam Euangelij vocem,
 quæ credentibus in Christo beatitudinē pollicetur. Quan-
 to aptius nos colligere possemus aduersus Philippum ita
 Philippus negat nobis per dilectionē peccata dimitti, negat
 igitur propriā Euangelij vocē: Dimissa sunt ei peccata multa ^{Luce 7}
 quā dilexit multum, negat vocem consolationis & salutis
 plenam. Quod superest date eleemosynam, & ecce oīa mun- ^{Luce 11}
 da sunt vobis. Et: Facite vobis amicos de mammona iniqua ^{Luce 16}
 tis, vt cum defeceritis in via, recipiant vos in eterna taberna-
 cula. Quibus vocibus, qd potest esse dulcius, quid salubrius,
 dum intelligit animus, q̄ primum resipiscendo dilexerit, quē
 antea peccando neglexerat, qcquid æternū amissum est, tem-
 poralibus officijs posse pensari? Sed hæc alias suo sunt loco
 discussa. Ceteræ huius nunc satis sit meminisse, quod vt fidē,
 quanuis necessariam ad peccatorum remissionem, non faci-
 mus pœnitentiæ partem, ita nec charitatem. Urgebit nos ta-
 men Philippus testimonijs illis, quæ superius adduxit pro
 fide, ex quibus ita poterit colligere: Fructus pœnitentiæ est
 peccatorum remissio, & peccatorum remissionem conse-
 quimur sola fide, ergo vis pœnitentiæ sita est in sola fide, at-
 que adeo fides pars erit pœnitentiæ præcipua. Nihil huic ar-
 gumentationi respondeo, ne videar studio non bene aduer-
 sarij causam protulisse, quo facile mihi esset improbare, tam-
 etsi nunc nulla se mihi offert ratio firmior, qua posset vti ad-
 uersus nostros. Huius autem multa sunt, quæ non concede-
 rentur. Vnū est quod non præteribo. Minus aberrasse (mea
 a ij qui-

quidem sententia) philippus si partes pœnitentiæ absolutio-
nem & fidem posuisset, quam contritionem & fidem ponē-
do: Est enim pœnitentia sacramentum, porro Lutheranos
omnes, si constare sibi velint in doctrina, oportet sacramenti
cuiuslibet partes distribuere in verba et fidē. Pœnitentię ver-
ba sunt absolutio, quibus verbis adiuncta fides efficit sacra-
mentum, nam terrores & contritio nō tam sacramenti pars
esse videntur, atque conditio aut dispositio quædam sacra-
mentum suscepturi. Sed de his viderint ipsi, nobis enim fi-
des necessaria est ad pœnitentiam, non tamen est pars eius,
magis quam alterius sacramenti aut quam cuiusvis officij
Christiani, quibus tamen omnibus est necessaria, quia sine
ea impossibile est placere Deo. Testimonijs vero quibus Phi-
lippus probat, sola fide remitti nobis peccata, & superius sit
responsum, nec pernitiōsa tamen confidentia (quando mul-
ta eorum nunc repetit) illis innixi simplices Christiani, cæte-
ra ad pœnitentiam necessaria negligant, denuo mihi recen-
senda, si tamen prius nonnulla scitu necessaria de pœnitentię
ipsius ratione mōstrauero: sed ea alterius disputationis prin-
cipio referuemus.

Heb. 11

Philippica X. De veræ pœnitentiæ
ratione, & sacramento.



Pœnitētia
quid signi-
ficat.

Pœnitentia, cuius nomen frequens est in sacris
litteris, præsertim in nouo testamento, vt nomi-
nis tantum rationem nunc explicem, displicen-
tiam incepti operis aut consummati cum relapsa
scientia significat, id quod Græce scientibus verbū μεταστέπες
quo